

# ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В ЧЕСЬКІЙ ВІЙСЬКОВІЙ ПЕРІОДИЦІ (ЗА ПУБЛІКАЦІЯМИ ЧАСОПISУ АТМ 2022 Р.)

Харук А. І.

## ВСТУП

Події українсько-російської війни, яка точиться з 2014 р., викликають постійний інтерес зарубіжних військових фахівців. Відображенням цього є численні й різноманітні за змістовим наповненням статті у спеціалізованих виданнях. Особливо активізувались ці дослідження після початку 24 лютого 2022 р. повномасштабного вторгнення військ Російської Федерації (РФ) в Україну. Включення таких публікацій до історіографічної бази під час вивчення українськими істориками подій російсько-української війни видається цілком доцільним, оскільки дозволяє під новим кутом подивитись на деякі аспекти ведення бойових дій. У статтях зарубіжних авторів зустрічаються доволі оригінальні трактування, а також деякий фактологічний матеріал, відсутній в українських публікаціях. Звісно, це зовсім не виключає, ба, навіть зумовлює необхідність критичного підходу до застосування зарубіжних публікацій. Особливо стосується це публікацій країни-агресора – автор вже аналізував потенційні можливості використання російських публікацій у воєнно-історичних дослідженнях<sup>1</sup>. Достатньо різноплановими є публікації, присвячені російсько-українській війні, видані в інших країнах. Як приклад можна навести огляди таких статей, опублікованих в Польщі<sup>2</sup> та Італії<sup>3</sup>.

У нашому дослідженні ми звернемося до видань Чехії, а саме – найбільш поширеного військового і військово-технічного часопису АТМ. Цей щомісячний журнал постійно і систематично відстежує події російсько-української війни, відображаючи їх у статтях невеликих за обсягом, але добре ілюстрованих. За жанровим принципом їх можна поділити на дві групи: матеріали, присвячені ходу бойових дій, та статті, в яких розглянуті технічні аспекти – різні види озброєння та військової техніки, що застосовуються як Силами оборони України, так і країною-агресором. Наш аналіз ми побудуємо саме за таким принципом поділу.

---

<sup>1</sup> Харук А. Як використовувати російські джерела для вивчення російсько-української війни? *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. *Серія Історія*. 2023. № 13/55. С. 335 – 349.

<sup>2</sup> Скорич Л. В., Харук Д. А. Висвітлення повномасштабної російської агресії проти України у військовій періодиці Польщі. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2022. Т. 33(72). № 4. С. 272 – 277.

<sup>3</sup> Харук А. І., Скорич Л. В. Військова періодика Італії про російську агресію проти України. *Військово-науковий вісник*. 2023. Вип. 39. С. 90 – 101.

## 1. Огляди ходу бойових дій

У лютому числі часопису АТМ за 2022 р., виданому ще тоді, коли російсько-український конфлікт не перейшов у стадію повномасштабного російського вторгнення, була опублікована стаття під красномовною назвою “Україна проти Росії. Тридцять років від розлучення, вісім років ворожнечі”, присвячена потенціалу сил обох сторін<sup>4</sup>. Автор зосереджує головну увагу на аналізі військового потенціалу незаконних збройних формувань в окремих районах Донецької і Луганської областей, а ось власне російські збройні сили характеризує лише побіжно, відзначаючи концентрацію російських з’єднань поблизу кордону з Україною<sup>5</sup>. У підрозділі, присвяченому Силам оборони України, аналізується склад Сухопутних військ (зрештою, в попередньому підрозділі увага зосереджена теж лише на наземному компоненті), а також заходи військово-політичного керівництва з формування резервів<sup>6</sup>. Проаналізовані також заходи з надання Україні військово-технічної допомоги країнами-партнерами напередодні російського повномасштабного вторгнення. У висновках автор підкреслює, що зосереджених біля кордонів України російських сил буде недостатньо для завдання поразки Силам оборони України<sup>7</sup>. Зрештою, хід наступних подій підтвердив правильність цього висновку.

Перші публікації, присвячені відбиттю повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну, з’являються в часописі АТМ у квітні 2022 р. Передовсім мусимо згадати матеріал Душана Ровенського, який містить хроніку подій перших двох тижнів путінської “спекоперації”<sup>8</sup>. Автор досліджує перший масований ракетно-авіаційний удар РФ по Україні. Досить докладно проаналізована боротьба за Гостомель та інші бої Київської оборонної операції<sup>9</sup>. Розглянуті спроби росіян прорватись у Харків, захоплення Херсона, блокування Маріуполя та інші бойові дії цього періоду. Окремі підрозділи статті присвячені діям “парамілітарних формувань” (до них автор відносить росгвардію та чеченські загони) та використанню безпілотних літальних апаратів (БпЛА)<sup>10</sup>. Не міг автор оминати і військово-технічну допомогу, яку естренно надали Україні країни-партнери, у тому числі Чехія<sup>11</sup>. Цікавим моментом є проведений автором аналіз трофейних документів 1-ї батальйонної

---

<sup>4</sup> Rovenský D. Ukrajina versus Rusko. Třicet let od rozchodu, osm let nepřátelství. *АТМ*. 2022. № 2. Р. 4 – 7.

<sup>5</sup> Ibid. P. 5.

<sup>6</sup> Ibid. P. 6.

<sup>7</sup> Ibid. P. 7.

<sup>8</sup> Rovenský D. Putinowa “specoperace”. Ruská invaze na Ukrajinu w detailech. *АТМ*. 2022. № 4. Р. 4 – 12.

<sup>9</sup> Ibid. P. 3 – 4.

<sup>10</sup> Ibid. P. 7 – 8.

<sup>11</sup> Ibid. P. 4 – 6.

тактичної групи 810-ї окремої бригади морської піхоти Чорноморського флоту (робочі мапи, бойовий наказ, таблиці позивних тощо), датованих 18 січня 2022 р. Вони свідчать, що підготовка до повномасштабного вторгнення в збройних силах РФ велась задовго до 24 лютого 2022 р., а необхідна документація була готова ще в середині січня. Цікаво, що цей бойовий наказ, який передбачав висадку з великого десантного корабля на узбережжі Азовського моря, так і не був реалізований – росіянам довелося коригувати плани бойового застосування з огляду на неочікувано сильний опір українських військ<sup>12</sup>. Підбиваючи підсумки, Д. Ровенський підкреслює провал путінського бліцкригу, який став очевидним вже в перші тижні повномасштабної війни<sup>13</sup>.

Статтю Д. Ровенського доповнюють три менші за обсягом матеріали, присвячені окремим аспектам війни. Це стаття Івана Заяця про бойові дії на морі (де ключовим моментом постає операція із захоплення о. Зміїний)<sup>14</sup>, а також два матеріали Якуба Фойтіка. Перший з них присвячений діям авіації обох сторін в перші дні повномасштабного вторгнення<sup>15</sup>. У другому ж проаналізовані способи і прийоми бойового застосування російських гелікоптерів<sup>16</sup>. Розвитком цього дослідження стала стаття Я. Фойтіка у травневому числі АТМ<sup>17</sup>. У ній автор докладніше аналізує специфіку бойового застосування ударних гелікоптерів Ка-52 (і в меншою мірою – Мі-28Н та інших типів). При цьому він не обмежується лише характеристикою основних видів озброєння ударних гелікоптерів та способів їх використання, але й торкається питань логістичного забезпечення російської армійської авіації. Зокрема, наголошується на проблемах зі створенням і охороною передових аеродромів на окупованій території України. Загальний висновок Я. Фойтіка такий: росіяни намагаються використовувати нову техніку за старими тактичними схемами, що суттєво знижує її ефективність.

Досить цікавою є стаття Д. Ровенського, в якій він намагається аналізувати помилки, допущені російським командуванням (а беручи ширше – військово-політичним керівництвом) на початковій стадії повномасштабного вторгнення в Україну<sup>18</sup>. Автор відзначає недостатність заходів маскування при підготовці до вторгнення – у сучасних умовах розвитку комунікаційних технологій звичні заходи тактичного і

---

<sup>12</sup> Ibid. P. 8.

<sup>13</sup> Ibid. P. 12.

<sup>14</sup> Zajac I. “Speciální operace” na moři. *ATM*. 2022. № 4. P. 13.

<sup>15</sup> Fojtik J. Letectvo nad Ukrajinou. *ATM*. 2022. № 4. P. 16 – 17.

<sup>16</sup> Fojtik J. Ruské vrtulníky při okupaci Ukrajiny. *ATM*. 2022. № 4. P. 14 – 15.

<sup>17</sup> Fojtik J. Bitevní vrtulníky na Ukrajině. Stará taktika s novými zbraněmi. *ATM*. 2022. № 5. P. 12 – 14.

<sup>18</sup> Rovenský D. Kde se stala chyba? Prvotní poznatky z činnosti ruských vojsk na Ukrajině. *ATM*. 2022. № 5. P. 4 – 7.

оперативного маскування вже неспроможні повною мірою виконувати свої функції. Планування “спеціальної воєнної операції” базувалось на хибних засновках щодо слабкості українського опору. Це відобразилось у недостатній кількості виділених сил. Д. Ровенський вказує, що під час вторгнення в Ірак у 2003 р. війська очолюваної США коаліції налічували 150 тис. особового складу за населення Іраку 20 млн осіб. РФ виділила для вторгнення в Україну 190 тис. особового складу, але населення України становило 44 млн<sup>19</sup>. Багато уваги автор приділяє фактору Маріуполя – на його думку, рішення про оборону цього міста було правильним і з психологічної точки зору (перетворивши Маріуполь на один з символів опору агресії), і зі стратегічної (оборонці міста скували значні сили противника, обмеживши на деякий час наступальний потенціал росіян на інших напрямках)<sup>20</sup>. Перейшовши від стратегічних аспектів до тактичних, Д. Ровенський досить докладно аналізує структуру типової російської батальйонної тактичної групи (БТГр). Головними її недоліками, які критично позначились на ефективності ведення бойових дій, він вважає слабкість структури управління і недостатню чисельність логістичного компонента<sup>21</sup>. У другій частині статті автор ретельно аналізує недоліки російської системи командування (починаючи від найвищих шаблів – відсутності чіткої системи управління військами вторгнення на початковому етапі повномасштабної агресії). Підкреслено також великі втрати російського угруповання вже в перші тижні агресії, що призвело до загибелі еліти ЗС РФ<sup>22</sup>.

Знищення флагмана російського Чорноморського флоту – крейсера “Москва” – розглянут в статті І. Заяця<sup>23</sup>. Автор не зосереджується на самому лише знищенні крейсера, але розглядає цю подію в ширшому контексті, аналізуючи її значення для боїв за о. Зміїний і загалом обстановки в західній частині Чорного моря. Вказаний автор систематично відстежує хід бойових дій на морі, зокрема, в серпневому числі він опублікував невеликий огляд, присвячений знищенню океанського буксира “Спасатель Васілій Бех”<sup>24</sup>. В грудні ж вийшла стаття про комбіновану атаку на Севастополь з використанням повітряних і

---

<sup>19</sup> Ibid. P. 5.

<sup>20</sup> Ibid. P. 5.

<sup>21</sup> Ibid. P. 7.

<sup>22</sup> Rovenský D. Kde se stala chyba? Prvotní poznatky z činnosti ruských vojsk na Ukrajině. *ATM*. 2022. № 6. P. 6 – 11.

<sup>23</sup> Zajac I. “Speciální operace” na moři. Zkáza vlnajkové lodě ČMF. *ATM*. 2022. № 6. P. 62 – 63.

<sup>24</sup> Zajac I. “Speciální operace” na moři. Harpoony kontra ČMF. *ATM*. 2022. № 8. P. 69.

морських дронів, організовану 29 жовтня 2022 р. На підставі джерел з відкритого доступу автор аналізує хід операції та її результати<sup>25</sup>.

Назагал статей, присвячених перебігу бойових дій, в часописі АТМ публікувалось не надто багато. Після вже згаданої статті-хроніки перших двох тижнів повномасштабної війни, наступний схожий матеріал з'являється лише за півроку. Це публікація, присвячена українським наступальним операціям на Харківщині та правобережній Херсонщині<sup>26</sup>. На відміну від більшості дослідників, які розглядають ці дві наступальні операції, хоч і у взаємозв'язку, але окремо, автор статті в часописі АТМ вдається до паралельного викладу подій на Херсонщині та Харківщині. Такий прийом допомагає чіткіше простежити взаємну зумовленість цих подій. Наступальна активність і демонстративні дії українських військ на правобережній Херсонщині наприкінці серпня 2022 р. змусили російське командування перекинути сюди частину сил 1-ї гвардійської танкової армії з Харківського напрямку. Це сприяло успішному проведенню української наступальної операції на Харківщині, що, зі свого боку, змусило росіян відступити з правобережної частини Херсонської області<sup>27</sup>. У висновках автор статті підкреслює, що внаслідок успішного проведення Харківської і Херсонської наступальних операцій Сили оборони України визволили значні території. Однак розгрому противника досягти не вдалось – росіяни зуміли уникнути оточення, вчасно відступивши. Також автор висловлює побоювання (які, як ми знаємо з наступного ходу подій, не справилися), що наступаючі українські війська виявляться розтягнутими на надто широкому фронті і можуть бути оточені внаслідок російського контрудару<sup>28</sup>.

Агресія РФ проти України суттєво вплинула на військово-політичну обстановку в Європі. Насамперед, вона зачепила країни, які безпосередньо межують з зоною бойових дій. Ситуація у них теж стала предметом аналізу чеських дослідників. Як приклад можна назвати статтю Ярослава Шайтара, присвячену проблемі Придністров'я<sup>29</sup>. Автор дає широкий історичний огляд цієї проблеми під кутом можливого використання ситуації у цьому регіоні російським військово-політичним керівництвом в інтересах реалізації своїх агресивних планів. В іншому матеріалі, приуроченому до тридцятої річниці осетино-інгуського конфлікту, Я. Шайтар аналізує можливий вплив російсько-української

---

<sup>25</sup> Zajac I. Útok na Sevastopol. *ATM*. 2022. № 12. P. 61.

<sup>26</sup> Rovenský D. “Žhavé” ukrajinské zaří. *Protiofenzivy u Chersonu a Charkova. ATM*. 2022. № 10. P. 8 – 11.

<sup>27</sup> *Ibid.* P. 9 – 10.

<sup>28</sup> *Ibid.* P. 11.

<sup>29</sup> Šajtar J. Zopakuje se v Moldavsku ukrajinský scénář? *ATM*. 2022. № 7. P. 74 – 76.

війни на ситуацію на Північному Кавказі<sup>30</sup>. Цей регіон автор називає “м’якою підчервиною Росії”, натякаючи на хиткість і нестабільність становища. Ще одна стаття, опублікована на початку року, містить аналіз кризи в Казахстані в січні 2022 р. Серед іншого автор побіжно досліджує вплив її на розвиток ситуації довкола України<sup>31</sup>.

## **2. Аналіз озброєння і військової техніки російсько-української війни**

Чеські дослідники намагаються систематично відстежувати за матеріалами з соціальних мереж та іншими джерелами різноманітні зразки озброєння та військової техніки, які використовуються в російсько-українській війні. Особлива увага звертається на нетипові і малопоширені зразки. Перший огляд такої техніки був опублікований вже в травневому числі часопису *АТМ* за 2022 р.<sup>32</sup> У вказаній статті розглянуті насамперед російські зразки: нетипова бронетехніка (танки Т-80УМ2, Т-80УЕ-1, двосекційні гусеничні транспортери, вантажівки з броньованими модулями тощо), артилерійські системи (зокрема, САУ 2С23, 2С34 та ін.), засоби ППО і РЕБ. Окремий підрозділ присвячений імпровізованій бойовій техніці незаконних збройних формувань окремих районів Донецької і Луганської областей<sup>33</sup>. В підрозділі, присвяченому нестандартній техніці й озброєнню Сил оборони України, згадані, зокрема, танки “Булат”, модернізовані бойові машини піхоти БМП-1ТС, самохідні міномети БТР-3М2 та ін. Відзначено використання стрілецької зброї часів Другої світової війни, а також сучасніших взірців стрілецької зброї чеського виробництва<sup>34</sup>. У другій частині своєї статті Л. Візингр зосереджується на незвичній і рідкісній російській бойовій і транспортній техніці<sup>35</sup>. Українська техніка у його огляді представлена лише двома зразками – САУ “Богдана” та машиною розмінування на базі Т-64А.

Накопичення фактичного і статистичного матеріалу щодо застосування окремих типів озброєння і військової техніки привело до появи статей, присвячених використанню цього озброєння. Як типовий приклад можна назвати матеріал про бойове застосування російськими окупаційними військами танків типу Т-80<sup>36</sup>. Автор зосереджується на двох головних – використанні рідкісних варіантів танків (Т-80УК,

<sup>30</sup> Šajtar J. Kavkaz – měkký podbríšek Ruska. *АТМ*. 2022. № 11. P. 74 – 75.

<sup>31</sup> Rovenský D. Krize v Kazachstánu. Další arena geopolitického soupeření? *АТМ*. 2022. № 4. P. 4 – 12.

<sup>32</sup> Visingr L. Válečné kuriozity. Zajímavá a vzácná technika na Ukrajině. *АТМ*. 2022. № 5. P. 8 – 10.

<sup>33</sup> Ibid. P. 9 – 10.

<sup>34</sup> Ibid. P. 10.

<sup>35</sup> Visingr L. Další válečné kuriozity. *АТМ*. 2022. № 6. P. 14 – 17.

<sup>36</sup> Visingr L. T-80 na Ukrajině. *АТМ*. 2022. № 6. P. 30 – 31.

T-80УМ2) та модернізованих танків (T-80УЕ-1, T-80УА). Зроблено також спробу визначення частин і підрозділів, які використовують танки T-80 в агресії проти України. У статті Д. Ровенського, опублікованій в липні 2022 р., здійснено порівняльну характеристику тактичних ракетних комплексів, які використовуються в російсько-українській війні, – “Іскандера-М” і “Точки-У”<sup>37</sup>. Автор характеризує структуру ракетних частин збройних сил РФ та України, відзначаючи, що в РФ практично завершився процес переозброєння на сучасні комплекси “Іскандер-М”. Натомість Україна, хоч і використовує лише старі ракетні комплекси “Точка-У” зі значно меншою дальністю стрільби, з перших днів повномасштабної російської агресії завдала ними ударів по цілях не лише на окупованих територіях, але й у самій Росії. Росіяни ж активно використовують територію Білорусі як місце для запусків своїх ракет.

У серпневому числі часопису АТМ опубліковано статтю під заголовком “Українська артилерія”<sup>38</sup>. Автор, побіжно охарактеризувавши структуру та озброєння української артилерії на початку відбиття повномасштабної російської агресії, основну увагу зосереджує на кількісній і якійсній характеристиці зарубіжної військово-технічної допомоги – постачанню причіпних і самохідних гаубиць, реактивних систем залпового вогню, боєприпасів. Окремий підрозділ присвячений проблемі зменшенню часу реакції артилерії – тобто, часу, потрібного на підготовку і виконання вогневого завдання. Тут автор дуже позитивно характеризує українську децентралізовану систему управління вогнем “ГІС Арта”, завдяки якій час реакції скоротився до 10 – 15 хвилин (для російської артилерії він становить 40 – 60 хвилин). Доречним доповнення до “ГІС Арта” стали елементи західного походження – контрбатареїнні радары і термінали супутникового зв’язку “Старлінк”<sup>39</sup>. Ще одним прикладом, корисним для аналізу не лише українського озброєння та військової техніки, але й російських методів пропаганди, є стаття, присвячена виставці трофеїв у Москві<sup>40</sup>. Автор її підкреслює, що такі виставки російське військово-політичне керівництво практикує вже довгий час: у 2008 р. була організована демонстрація трофеїв, здобутих під час агресії проти Грузії, а з 2017 р. проводиться показ трофеїв інтервенції в Сирії. Такого роду заходи слугують потужним засобом пропагандистського забезпечення агресивних дій, використовуючись російським військово-політичним керівництвом для нагнітання шовіністичних настроїв в суспільстві.

---

<sup>37</sup> Rovenský D. Iskandery proti Točkám. *АТМ*. 2022. № 7. Р. 16 – 20.

<sup>38</sup> Visinger L. Ukrajinské dělostřelectvo. *АТМ*. 2022. № 8. Р. 36 – 39.

<sup>39</sup> Ibid. Р. 39.

<sup>40</sup> Visinger L. Kořist v Kubince. Ruská výstava ukrajinské techniky. *АТМ*. 2022. № 9. Р. 34 – 35.

Особливим напрямом досліджень дописувачів АТМ стала своєрідна військово-технічна розвідка, тобто, аналіз нових, раніше невідомих зразків озброєння та військової техніки. Типовий приклад – невелике дослідження, присвячене будові і характеристикам хибних цілей, якими комплектуються російські балістичні ракети “Іскандер-М”<sup>41</sup>. Ще один цікавий матеріал такого ж плану опублікований у листопадовому числі АТМ. Він присвячений аналізу найновішого російського танка Т-90М “Прорив”, який був здобутий українськими воїнами як трофей у Харківській області<sup>42</sup>. Автор коротко викладає історію створення цих танків, аналізує, які частини мають їх на озброєнні. Головну ж увагу він зосереджує на розгляді прицільного комплексу Т-90М, оскільки саме він в основному і відрізняє цю модель від попередніх варіантів Т-90. Назагал же видання АТМ намагається оперативно відстежувати нові взірці російського озброєння, які з’являються в Україні. Поза полем зору не залишаються не тільки великогабаритні зразки (на кшталт тих же танків), але й порівняно “дрібні”, хоч, можливо, й не менш важливі. Як приклад можна назвати опублікований в грудні 2022 р. огляд нової російської осколочної міни МОБ<sup>43</sup>. Чи не єдиним матеріалом, присвяченим російській стрілецькій зброї, є стаття про снайперські гвинтівки приватної фірми “Лобаєв Армз”, в якій проаналізовані особливості їхньої конструкції та застосування у бойових діях в Україні<sup>44</sup>.

Доволі цікавою є стаття про спроби росіян посилити ППО своїх кораблів за рахунок доозброєння їх наземним модульним зенітним ракетним комплексом (ЗРК) “Тор-М2КМ”<sup>45</sup>. Автор підкреслює вимушеність цього заходу, зумовлену, з одного боку, слабким озброєнням патрульних кораблів проекту 22160, а з іншого – дуже ефективними діями українських БпЛА “Байрактар” ТВ2, які в боях за о. Зміїний знищили або пошкодили цілу низку російських катерів. При цьому вказується, що внаслідок встановлення комплексу “Тор-М2КМ” кораблі проекту 22160 стануть одними з найкраще захищених від атак з повітря кораблів Чорноморського флоту. Але при цьому ігнорується той факт, що ЗРК встановлюється на гелікоптерній палубі, а отже, корабель позбавляється можливості використовувати вертоліт. У ще одній статті розглядаються військово-морські інновації України<sup>46</sup>. Автор аналізує програму будівництва для ВМС України в Туреччині корветів типу “Ада”,

<sup>41</sup> Visingr L. Záhada jménem 9B899. *ATM*. 2022. № 5. P. 16.

<sup>42</sup> Visingr L. Ukořistěny T-90 Proryv. *ATM*. 2022. № 11. P. 32 – 33.

<sup>43</sup> Rovenský D. Komplet MOB. Nová ruská mina na Ukrajině. *ATM*. 2022. № 12. P. 29.

<sup>44</sup> Visingr L. Pušky Lobaev Arms. *ATM*. 2022. № 10. P. 36 – 39.

<sup>45</sup> Zajac I. Tor-M2KM na moři. Válečná improvizace ČMF. *ATM*. 2022. № 10. P. 62 – 65.

<sup>46</sup> Zajac I. Námořní novinky Kijeva. *ATM*. № 11. P. 66 – 67.



підкреслюючи, що її реалізація матиме значення лише у віддаленій перспективі. Більш актуальним же є формування асиметричних бойових здатностей ВМС України. У цьому плані розглядається постачання країнами-партнерами малогабаритних швидкісних катерів та протикорабельних ракетних комплексів берегового базування. Також у цій статті, опублікованій в листопадovому числі АТМ за 2022 р., вперше згадано про застосування ВМС України безекіпажних ударних катерів одноразового використання.

Надання країнами-партнерами військово-технічної допомоги для України зумовило появу публікацій, в яких аналізується її номенклатура і обсяги. Перша така стаття була опублікована в червневovому числі часопису АТМ за 2022 р. У ній розглянуті артилерійські системи, засоби ППО і бронетехніка, про надання яких було оголошено навесні 2022 р.<sup>47</sup> Зрозуміло, що особлива увага звернута на озброєння, яке надавалось Чехією (танки Т-72М, бойові машини піхоти БМП-1, САУ “Дана” і 2С1, РСЗВ RM-70 і BM-21, ЗРК “Стріла-10” тощо).

Важливою для розуміння того, як враховувались перші уроки агресії проти України, є стаття Л. Візінгра, присвячена новим контрактам на закупівлю озброєнь і військової техніки, укладеним під час форуму “Армія-2022”<sup>48</sup>. Підкреслено, що значні втрати у бронетехніці зумовили не тільки замовлення нових партій бронетранспортерів БТР-82А і “Тигр-М”, але й укладення контракту на ремонт і модернізацію бойових машин піхоти БМП-2, які були на довготривалovому зберіганні. Поряд із замовленнями на пілотовану авіацію (бомбардувальники Су-34М, ударні вертольоти Мі-28НМ, Ка-52М), закуплені значні партії БпЛА. Це викликано значним втратами – до початку серпня 2022 р. вони склали приблизно 120 БпЛА, з них 3/4 припадало на апарати типу “Орлан-10”. Серед замовлених типів дронів фігурують “Орлан-10” (і удосконалені “Орлан-30”), малогабаритні БпЛА “Елерон-3” та важкі “Оріон”. Також був укладений контракт на малогабаритні керовані авіабомби УАБ-20, призначені для озброєння БпЛА. Наголошено і на замовленні нової партії керованих ракет ЗМЗ17М для зенітних ракетних комплексів “Бук-М3”, як “добре себе зарекомендували у боях в Україні”<sup>49</sup>.

## ВИСНОВКИ

Упродовж 2022 р. в чеськовому часописі АТМ було опубліковано близько трьох десятків статей, у яких висвітлюється проблематика російсько-української війни. Проведений аналіз дозволяє викоремити деякі їхні особливості. Це, насамперед, майже повна відсутність

---

<sup>47</sup> Visinġr L. Zbraně pro Ukrajinu. *ATM*. 2022. № 6. P. 12 – 13.

<sup>48</sup> Visinġr L. Rusko pokraġuje ve zbrojeni. *ATM*. 2022. № 10. P. 30 – 31.

<sup>49</sup> Ibid. P. 30.

матеріалів, присвячених аналізу військових операцій. Опубліковано лише дві статті такого плану, одна з яких присвячена подіям перших двох тижнів повномасштабної російської агресії, а інша – українським наступальним операціям на правобережній Херсонщині і Харківщині наприкінці серпня – у вересні 2022 р. Поза полем зору чеських дослідників залишилась низка важливих для усього ходу війни операцій – хоча б, Харківська оборонна операція, оборона Маріуполя чи битва за Донбас. Інша особливість – обмаль матеріалів про війну в повітрі. Цьому присвячено лише три статті (дві з них – про особливості бойового застосування російських ударних гелікоптерів), причому усі вони висвітлюють події перших тижнів повномасштабного вторгнення. Натомість детально і систематично відстежується хід бойових дій на морі. Це висвітлення виглядає досить непропорційним з огляду на порівняно незначний вплив морського театру військових дій на загальний хід війни. Ще однією особливістю кількох статей є спроби спроєктувати вплив російсько-української війни на ситуацію в інших регіонах, наприклад, у Молдові чи на Північному Кавказі.

Достатньо багато уваги звертається на військово-технічні аспекти російсько-української війни. У цій групі матеріалів виразно домінують ті, що присвячені озброєнню та військовій техніці сухопутних військ. Значно менше уваги відведено авіаційній техніці. Зокрема, практично проігноровано тематику безпілотних літальних апаратів, хоча їхня значна роль в російсько-українській війні стала очевидною вже з перших тижнів повномасштабного вторгнення. Статті, присвячені військово-технічним аспектам, можна умовно поділити на кілька груп, причому не лише тематично, але й хронологічно. У перші місяці переважають загальні огляди різних зразків військової техніки (з особливою увагою до нестандартної та імпровізованої), які використовуються російськими та українськими військами. Надалі з'являються більш глибокі аналітичні статті: про застосування тактичних балістичних ракет Росією та Україною, про українську артилерію чи бойове застосування танків родини Т-80. Характерною групою публікацій є огляди нових трофейних взірців російської техніки. Назагал новинкам військової техніки (як з російської, так і з української сторони) на сторінках часопису приділяється досить значна увага.

Незважаючи на значну кількість матеріалів, присвячених російсько-українській війні, до їх підготовки залучена дуже обмежена група авторів, кожен з яких має свою спеціалізацію. Загальний хід бойових дій висвітлює здебільшого Душан Ровенський, перебіг війни в повітрі – Якуб Фойтік, на морі – Іван Заяц. На військово-технічних аспектах зосереджує увагу Лукаш Візінгр, а вплив російсько-української війни на обстановку в сусідніх регіонах вивчає Ярослав Шайтар.

Наскільки корисними можуть бути матеріали часопису АТМ для українських дослідників? На нашу думку, варто звернути увагу насамперед на статті, присвячені військово-технічним аспектам – вони цілком можуть бути використані для розширення історіографічної бази комплексних досліджень з цієї тематики. А ось загальні матеріали про хід бойових дій заслуговують на увагу тих дослідників, які вивчають (чи вивчатимуть) відображення російсько-української війни в чеській громадській та експертній думці. Також варто наголосити на доцільності продовження розгляду піднятої нами проблематики, оскільки часопис АТМ систематично висвітлює події російсько-української війни і у 2023 – 2024 рр.

### **АНОТАЦІЯ**

Події українсько-російської війни знаходять відображення у численних й різноманітних за змістовим наповненням статтях у зарубіжних військових (військово-технічних) виданнях. Це стосується і Чехії, де у висвітленні російсько-української війни перед веде часопис АТМ. Аналізуючи публікації у цьому виданні, можна поділити їх на дві великі групи. Перша з них – це описи (хроніки) бойових дій, друга – дослідження, присвячені певним видам чи типам озброєння і військової техніки, їхньому застосуванню у війні. Характерною рисою першої групи є майже повна відсутність статей, присвячених аналізу воєнних операцій. У ній обмаль матеріалів про бойові дії в повітрі, натомість досить докладно розглянута війна на морі. У другій групі переважають статті, присвячені озброєнню сухопутних військ (головно, бронетехніці та артилерії). Деяка увага приділена військово-морській техніці, а ось авіаційна техніка та засоби ППО висвітлені вкрай недостатньо. Назагал матеріали часопису АТМ можуть бути використані при написанні комплексних досліджень, присвячених російсько-українській війні, особливо її військово-технічним аспектам.

### **ABSTRACT**

The events of the Ukrainian-Russian war are reflected in numerous and diverse articles in foreign military (military-technical) publications. This also applies to the Czech Republic, where the ATM magazine leads the coverage of the Russian-Ukrainian war. Analyzing the publications in this edition, they can be divided into two large groups. The first of them are descriptions (chronicles) of military operations, the second are studies devoted to certain types or types of weapons and military equipment, their use in war. A characteristic feature of the first group is the almost complete absence of articles devoted to the analysis of military operations. It lacks material on combat operations in the air, instead, the war at sea is considered in sufficient detail. The second group

is dominated by articles devoted to arming the ground forces (mainly armored vehicles and artillery). Some attention is paid to naval equipment, but aviation equipment and air defense equipment are covered extremely insufficiently. In general, the materials of the ATM journal can be used when writing complex studies devoted to the Russian-Ukrainian war, especially its military-technical aspects.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Скорич Л. В., Харук Д. А. Висвітлення повномасштабної російської агресії проти України у військовій періодиці Польщі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2022. Т. 33 (72). № 4. С. 272 – 277. <https://doi.org/10.32782/2663-5984/2022/4.41>

2. Харук А. Як використовувати російські джерела для вивчення російсько-української війни? *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. *Серія Історія*. 2023. № 13/55. С. 335 – 349. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283192>

3. Харук А. І., Скорич Л. В. Військова періодика Італії про російську агресію проти України. *Військово-науковий вісник*. 2023. Вип. 39. С. 90 – 101. <https://doi.org/10.33577/2313-5603.39.2023.90-101>

4. Fojtik J. Bitevní vrtulníky na Ukrajině. Stará taktika s novými zbraněmi. *ATM*. 2022. № 5. P. 12 – 14.

5. Fojtik J. Letectvo nad Ukrajinou. *ATM*. 2022. № 4. P. 16 – 17.

6. Fojtik J. Ruské vrtulníky při okupaci Ukrajiny. *ATM*. 2022. № 4. P. 14 – 15.

7. Rovenský D. Iskandery proti Točkám. *ATM*. 2022. № 7. P. 16 – 20.

8. Rovenský D. Kde se stala chyba? Prvotní poznatky z činnosti ruských vojsk na Ukrajině. *ATM*. 2022. № 5. P. 4 – 7.

9. Rovenský D. Kde se stala chyba? Prvotní poznatky z činnosti ruských vojsk na Ukrajině. *ATM*. 2022. № 6. P. 6 – 11.

10. Rovenský D. Komplet MOB. Nová ruská mina na Ukrajině. *ATM*. 2022. № 12. P. 29.

11. Rovenský D. Krize v Kazachstánu. Další arena geopolitického soupeření? *ATM*. 2022. № 4. P. 4 – 12.

12. Rovenský D. Putinova “specoperace”. Ruská invaze na Ukrajinu w detailech. *ATM*. 2022. № 4. P. 4 – 12.

13. Rovenský D. Ukrajina versus Rusko. Třicet let od rozchodu, osm let nepřátalství. *ATM*. 2022. № 2. P. 4 – 7.

14. Rovenský D. “Žhavé” ukrajinské zaří. Protiofenzivy u Chersonu a Charkova. *ATM*. 2022. № 10. P. 8 – 11.

15. Šajtar J. Kavkaz – měkký podbřišek Ruska. *ATM*. 2022. № 11. P. 74 – 75.

16. Šajtar J. Zopakuje se v Moldavsku ukrajinský scénář? *ATM*. 2022. № 7. P. 74 – 76.
17. Visinigr L. Další válečné kuriozity. *ATM*. 2022. № 6. P. 14 – 17.
18. Visinigr L. Kořist v Kubince. Ruská výstava ukrajinské techniky. *ATM*. 2022. № 9. P. 34 – 35.
19. Visinigr L. Pušky Lobaev Arms. *ATM*. 2022. № 10. P. 36 – 39.
20. Visinigr L. Rusko pokračuje ve zbrojení. *ATM*. 2022. № 10. P. 30 – 31.
21. Visinigr L. Ukrajinské dělostřelectvo. *ATM*. 2022. № 8. P. 36 – 39.
22. Visinigr L. Válečné kuriozity. Zajímavá a vzácná technika na Ukrajině. *ATM*. 2022. № 5. P. 8 – 10.
23. Visinigr L. T-80 na Ukrajině. *ATM*. 2022. № 6 P. 30 – 31.
24. Visinigr L. Ukořistěny T-90 Proryv. *ATM*. 2022. № 11. P. 32 – 33.
25. Visinigr L. Záhada jménem 9B899. *ATM*. 2022. № 5. P. 16.
26. Visinigr L. Zbraně pro Ukrajinu. *ATM*. 2022. № 6. P. 12 – 13.
27. Zajac I. Námořní novinky Kijeva. *ATM*. № 11. P. 66 – 67.
28. Zajac I. “Speciální operace” na moři. *ATM*. 2022. № 4. P. 13.
29. Zajac I. “Speciální operace” na moři. Harpoony kontra ČMF. *ATM*. 2022. № 8. P. 69.
30. Zajac I. “Speciální operace” na moři. Zkáza vlajkové lodě ČMF. *ATM*. 2022. № 6. P. 62 – 63.
31. Zajac I. Tor-M2KM na moři. Válečná improvizace ČMF. *ATM*. 2022. № 10. P. 62 – 65.
32. Zajac I. Útok na Sevastopol. *ATM*. 2022. № 12. P. 61.

#### **Information about the author:**

**Kharuk A. I.**

Doctor of Historical Sciences, Professor  
Professor at the Department of Humanitarian Studies  
Hetman Petro Sahaydachny National Army Academy  
32, Heroiv Maidanu str., Lviv, Ukraine, 79026  
(andrij.kharuk@gmail.com)

**Харук А. І.**

доктор історичних наук, професор, професор кафедри гуманітарних  
наук Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра  
Сагайдачного, вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів, Україна, 79026  
(andrij.kharuk@gmail.com)